

KATONA ALEXANDRA

Bírálni – de hogyan?

A Kortárs gyerekirodalmi kritikapályázatának eredményeiről

Első tematikus gyerek- és ifjúsági irodalmi lapszámunk középpontjában a kortárs ifjúsági irodalom értelmezése állt (Kortárs, 2024/11), a következőben (2025/6) pedig a gyerekklíra megközelítéséhez kíséreltünk meg utakat nyitni mind elméleti, mind gyakorlati oldalról. Míg az előző lapszamba négy fiatal kortárs költőt arra kértünk, hogy írjanak (kísérleti jelleggel, először) gyerekverseket, ezúttal egy nagyobb volumenű, a gyerekirodalommal történő szakmai, kritikai foglalatосkodást ösztönző vállalkozás eredményeit közöljük. 2025 júliusában ugyanis gyerekirodalmi kritikapályázatot hirdettünk, amelynek a keretein belül három kötetről, Szinvai Dániel *álmomban az eső* című csendeskönyvéről (Csimota, 2025), Vészits Andrea *Ábris és az azúrkék patkány* című ifjúsági regényéről (Pagony, 2025) és Miklya Zsolt *Napszellő, holdpaplan* című, a szerző „bújócskaszoltárait” közreadó gyerekvers-kötetéről (Koinónia, 2025) vártunk kritikai szövegeket. Azért éreztük fontosnak a pályázat megvalósítását, mert a gyerek/fiatal olvasóknak szóló kötetek – sajnos még mindig meglehetősen csekély – kritikai recepciója kissé bizonytalanoknak tűnik abban a tekintetben, hogy milyen eszköztárral és milyen nyelvvel lehet(ne) közelíteni ezekhez a művekhez. Ez a pályázatra érkezett szövegekben is visszaköszönt: a személyes, élményalapú olvasatok, a nagyrészt a cselekményre fókuszáló, annak tanulságát összegző szövegek voltak túlsúlyban, vagy épp ellenkezőleg, az irodalmi-poétikai elemzés közepette elveszett a gyerekirodalmi kötetekre jellemző specifikumok – és sok esetben az illusztráció és a szöveg viszonyának – vizsgálata. Mindezt szem előtt tartva a pályázattal az volt a célunk, hogy (szerintünk) pozitív példák felmutatásával kiemeljük azokat a szövegeket, amelyek megközelítéseit termékenynek gondoljuk, és hogy valamiféle látletet is kapjunk a hazai gyerekkönyv-kritika helyzetéről. Tanulságos volt az is, hogy az irodalmi intézményrendszerben dolgozók alig képviseltették magukat a pályázaton, míg laikus értelmezők annál nagyobb arányban voltak jelen.

Nagy örömmel töltött el bennünket, hogy a pályázatra igen nagy számú, 92 (érvényes) pályamunka érkezett, amelyek közül a folyóirat szerkesztőségéből álló szakmai zsűri tagjaival – Thimár Attila főszerkesztővel, Dobri Imrével, a Kortárs Online vezető szerkesztőjével és Hlavacska András szerkesztővel – együtt kíséreltük meg kiválasztani az általunk legjobbnak ítélt pályamunkákat. A lapszámban a szakmai zsűri döntése alapján helyezést elérő négy szöveg mellett további hat, megjelenésre választott írást is közlünk (utóbbiakat a szerzők neve szerinti betűrendben). A nyertes szövegek kiválasztásakor a fő szempont az volt, hogy kialakult, markáns kritikai nézőpontból szólaljanak meg, az elmélyült, széles perspektívájú elemzői attitűd pedig egyúttal közérthető és igényes értekezői nyelvvel is társuljon. Gyimóthy Dóra első helyezett szövege remekül ragadja meg az „érzékenyítő (gyerek)könyv” fogalmának, illetve ebből kiindulva az állatok antropomorfizált ábrázolásának problémáját is, és használja ezeket kiindulási pontként Vészits Andrea regényének figyelmes és értő elemzésében. Kádár Fruzsina Szinvai Dániel csendeskönyvének speciális befogadási módját, az illusztrátor-szerző és a képi narratívát (és annak elhallgatásait) újra- és átértelmező befogadó társszerzői funkciójának működését ragadja pontosan meg. A megosztott harmadik hely nyertesei Balog Alexandra és

A szerkesztő az MNM – KK Petőfi Irodalmi Múzeum Oláh János-ösztöndíjasa.

Gregorovicsová Nóra; előbbi, szintén Vészits Andrea könyvének elemzésében kiemelt figyelmet szentel a konstruált felnőtt- és gyermekszerepnek, utóbbi pedig a Miklya Zsolt verseskötetében megjelenő „bújócskák” nyomába ered, valamint a bibliai zsoltárokból inspirálódó gyerekversek közösségi befogadási dimenziójának és az imának a hasonlóságaira is kitér.

A további hat szöveg válogatásakor arra is próbáltunk ügyelni, hogy azok együttesen különböző megközelítési irányokat, nézőpontokat rajzoljanak ki az elemzett kötetekhez. Hacsek Zsófia személyesebb hangú kritikája a gyerekverseknek a zsoltárokhoz fűződő viszonyát, illetve a kötetkoncepció dinamikáját is részletesen tárgyalja, míg Berényi Klára nemcsak a megidézett zsoltárok, hanem a hazai líratörténet hagyományába illesztve is értelmezi a verseket, illetve a konstruált gyerekhang hitelességét érintő kérdéseket is felvet. Kozma Szabolcs az *álmomban az eső* kapcsán a szöveges narratíva képi narratívára cserélésének befogadási és poétikai következményeit vizsgálja, valamint a művet ars poeticaként is értelmezi, míg Pintér Alma egy fiatal felnőtt befogadói nézőpontból dekódolható kulturális utalásrendszert bont ki. Kunyik Donika az *Ábris és az azúrkék patkányt* a gyerekirodalmi intézményrendszerben is elhelyezi, a beteg kisfiú és a kísérleti állatként tartott patkány közötti kapcsolatot pedig a bezártságot és a szabadság iránti vágyat jelöli meg, míg László Zsuzsanna a gyermeki mentalitás ábrázolását, illetve az age-izmust is bevonja az elemzésébe. A pályázatban részt vevő kiadók is osztottak ki kiadói különdíjakat a saját kötetükről szóló kritikák szerzői között; a Csimota Gyerekkönyvkiadó elismerését Szarvas Melinda, a Koinónia Kiadóét Mayer Barbara, a Pagonyét pedig Luchmann Zsuzsanna nyerte el.

A pályázat anyagából válogatott blokkot két további kritika is kíséri, amelyek a magyar gyerekirodalom-kutatás két újabb megjelenését bírálják. Kovács Gergely a szegedi egyetemen működő Gyerek- és Ifjúsági Irodalom és Kultúra Kutatóközpont első, Békés Pál *A kétbalkezes varázsló* című meseregénye köré épülő konferenciájának anyagából készült tanulmánykötetet vizsgálja, míg Ozsváth Eszter a hazánkban még kevésbé népszerű, azonban egyre nagyobb figyelmet kapó műfaj, a csendeskönyvek poétikai sajátosságait és pedagógiai alkalmazhatóságát körüljáró *Kép(es) a könyv. Tanulmányok a csendeskönyvekről* című, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának gondozásában megjelent kötetet veszi górcső alá.